

Skriftens inspiration och biblisk hermeneutik¹

Av kyrkoherde Sten Rydh

Evangelisk-lutherska kyrkan i Sverige

2018-12-20

Inledning: Skriften är grunden för all kristen lära

När Paulus anklagades inför landshövdingen Felix bekände han frimodigt: ”Jag tror på allt vad som är skrivet i lagen och i profeterna” (Apg. 24:14). Lagen och profeterna är ett uttryck för hela Gamla Testamentet, som var Jesu och apostlarnas Bibel. Denna kanon kallade de helt enkelt för ”Skriften” eller ”Den heliga Skrift”. Om den sade Jesus själv:

”Ni rannsakar Skrifterna därför att ni menar er i dem ha evigt liv; och det är dessa som vittnar om mig” (Joh. 5:39), och strax därefter sade han: ”Trodde ni Mose så skulle ni tro mig, ty om mig har han skrivit. Men tror ni inte hans skrifter, hur skall ni då kunna tro mina ord?” (Joh. 5:46f).

Att också apostlarnas och evangelisternas skrifter skall räknas med till samma heliga Skrift framgår tydligt av Jesu ord: ”Den som hör er, han hör mig” (Luk. 10:16). Jesus ber i sin översteprästerliga förbön för alla dem som kommer till tro genom apostlarnas ord: ”Men inte bara för dessa (apostlarna) ber jag, utan för dem som genom deras ord kommer till tro på mig” (Joh. 17:20). Jesus utlovade också att den Helige Ande på ett särskilt sätt skulle påminna apostlarna om allt vad Jesus hade sagt och lärt så att deras skrifter skulle vara alltigenom trovärdiga:

”Men Hjälparen, den helige Ande, som Fadern skall sända i mitt namn, han skall lära er allt och påminna er om allt vad jag har sagt er” (Joh. 14:26). ”Men när Hjälparen kommer, som jag skall sända er ifrån Fadern, sanningens Ande, som utgår från Fadern, då skall han vittna om mig. Också ni kan vittna, eftersom ni har varit med mig från begynnelsen” (Joh. 15:26f). ”Men när han kommer, som är sanningens Ande, då skall han leda er fram till hela sanningen. Ty han skall inte tala av sig själv, utan vad han hör, allt det skall han tala; och han skall förkunna det för er” (Joh. 16:13).

Jesus gav också apostlarna den direkta befallningen att förkunna allt vad han hade lärt: ”Mig är given all makt i himmelen och på jorden. Gå därför ut och gör alla folk till lärjungar, döpa dem i Faderns och Sonens och den Helige Andes namn, lära dem att hålla allt vad jag har befallt er. Och se jag är med er alla dagar intill tidens ände” (Matt. 28:18-20). När apostlarna och deras efterföljare i ämbetet predikar Guds ord skall det därför vara hela Guds ords lära som förkunnas rent och klart. Och till denna lära hör som en omistlig del också sakramenten, dopet, avlösningen och nattvarden, eftersom som dessa klart och tydligt lärs som en del av det kristna budskapet.

Detta budskap skall förkunnas muntligt, men grunden för förkunnelsen är att Gud har låtit denna förkunnelse nedtecknas i de heliga Skrifterna som norm och grund för all kristen lära. Därför skriver aposteln Paulus till biskopen Timoteus:

Men förbli du vid det som du har lärt, och som du har fått visshet om. Du vet ju av vilka du har lärt det, och du känner från barndomen de heliga Skrifterna, som kan ge dig visshet, så att du blir frälst genom den tro du har i Kristus Jesus. Hela Skriften är ingiven av Gud och nyttig till undervisning, bestraffning, upprättelse och fostran i rättfärdighet så att en gudsmänniska kan bli fullt färdig, väl skickad till allt gott verk” (2 Tim.. 3:14-17). Att också Paulus och de övriga apostlarnas skrifter här är inräknade tillsammans med GT:s skrifter framgår som nämnts av Jesus befallning till alla kristna att lyssna på apostlarnas ord som Guds eget ord. Paulus befallde också att hans brev skulle föreläsas, t.ex. i Kol. 4:16: ”Sedan detta brev har blivit uppläst hos er, så sörj för att det också blir uppläst i laodicéernas församling och att ni också får läsa det brev som kommer från Laodicea.”

¹ Hermeneutik är vetenskapen om rätt tolkning av en text eller läran om förståelse. Begreppet kommer av det grekiska ordet hermeneuein, efter guden Hermes och betyder tolka, utlägga, förkunna.

Det grekiska ord som här används om föreläsa är det som vanligen användes för uppläsning av Helig Skrift i synagogan. Apostlarnas kallelse och ämbete är också garanten för att de fyra evangelierna är en del av den Heliga Skrift. Jesus själv kallade apostlarna och lät sedan på pingstdagen den Helige Ande på ett särskilt sätt genom under och tecken bekräfta deras läroämbete, som skulle vara ända intill tidens ände. Därför skall varje kristen hålla sig till Skriften allena, gamla och nya testamentets heliga Skrifter, givna av Gud och inspirerade av hans Helige Ande.

Våra lutherska bekännelseskriterier understryker också med kraft att endast Skriften är norm för all kristen lära:

För det första bekänner vi oss till Gamla och Nya testamentets profetiska och apostoliska skrifter såsom Israels rena och klara källa, som allena utgör den enda sanna norm, efter vilken alla lärare och lärare skall provas och dömas (SKB 542, Trigl 848)

Vi är sålunda i kraft av Guds ord genom profeternas och apostlarnas skrifter vissa om vår kristna tro och bekännelse och det, som genom den helige Andes nåd blivit stadfast i våra hjärtan (SKB 41, Trigl 20)

Guds ords ofelbara sanning (SKB 40, Trigl 18)

Guds rena, ofelbara och oföränderliga ord (SKB, 37, Trigl 14).

Man kallar djävulen en tusenkonstnär. Vad skall man då säga om Guds ord, som förjagar och tillintetgör en sådan tusenkonstnär med all hans konst och makt? Det måste förvisso vara mer än en hundratusenkonstnär. (SKB, 383, Trigl 570).

Skriftens klarhet

När lärofrågor diskuteras och olika samfund kommer fram till olika tolkningar av Bibelns lära säger man ofta att det är omöjligt att veta vem som har rätt. Så menar t. ex. baptisterna att barndopet inte kan vara bibliskt eftersom de små barnen inte kan avgöra sig för Gud förrän de uppnått en viss mognad. Lutheranerna däremot pekar på att tron är en Guds gåva som inte kan uppnås genom någon avgörelse och att alla människor föds med arvsynd. Även de små barnen måste därför få tron av Gud för att kunna ta emot förlåtelsen, som skänks genom dopet. Så finns olika uppfattningar som står emot varandra, och båda parter menar att de stöder sig på Bibelns lära.

På samma sätt förhåller det sig med en mängd lärofrågor. De reformerta menar t.ex. att Kristi kropp och blod inte konkret kan vara närvarande i brödet och vinet i nattvarden eftersom Kristus har farit upp till himlen och sitter på Faderns högra sida. Lutheranerna däremot bekänner sig till läran att brödet verkligen är Kristi kropp och vinet hans blod eftersom Jesus själv säger det. Detta är möjligt eftersom Gud inte begränsas av vad förnuftet kan fatta.

Andra, t. ex. katolikerna, menar att vår kärlek måste samverka med Guds nåd för att vi skall bli frälsta. Människan själv måste på något sätt säga ja till Gud för att förlåtelsen och rättfärdiggörelsen skall kunna komma till stånd. Lutheranerna däremot bekänner sig till läran att tron ensam är det medel varigenom vi människor tar emot Guds förlåtelse och att denna tro verkas av Gud ensam.

Dessa och andra viktiga lärofrågor har varit föremål för många lärostrider och lärosamtal. Idag menar den moderna ekumenismen i regel att de gamla motsättningarna är övervunna. Man vill därför att de olika konfessionerna nu skall enas och att dess företrädare skall be varandra om förlåtelse för den syndiga splittring som deras konfessionella fäder tyvärr har åstadkommit.

Denna ekumenism applåderas också av icke kristna människor som tycker att det är självklart att alla kyrkor borde enas kring kyrkans sociala kärleksbudskap och tillsammans verka för en bättre värld. De får då också stöd av den moderna tidens teologer. Dessa menar att den gamla tidens bekännelseövertygelse byggde på en helt felaktig uppfattning av Bibeln och dess budskap. De menar att apostlarna och evangelisterna själva var oeniga i många frågor. De tror inte längre att profeter, evangelister och apostlar bar fram ett enhetligt, trovärdigt budskap som var inspirerat av den Helige Ande. De menar istället att Bibelns författare med sina fel och brister också bar fram många olika

budskap, mer eller mindre trovärdiga, mer eller mindre motsägande, precis som fallet är med alla andra mänskliga skrifter.

Men denna moderna uppfattning har inget stöd i Bibeln själv. Den som utan förutfattade meningar läser vad profeterna, evangelisterna och apostlarna skriver måste erkänna att dessa gör anspråk på att det är Gud själv som genom sin Ande talar i de bibliska skrifterna. Det kan då hända att de moderna teologerna inte alls kan acceptera vad Bibelns författare skriver. De kan inte acceptera på förhand att allt som står skrivet är sant och ett trovärdigt uttryck för Guds egen undervisning. Men om de vore ärliga skulle de stanna där och inte längre vilja vara kristna teologer utan bibelkritiker som därmed ställer sig utanför den kristna kyrkan. Men tyvärr har de kristna samfundet i stor utsträckning accepterat modernismen som ett korrekt uttryck för kyrkans tro. De menar att man kan vara kristen och samtidigt tro att både profeter, evangelister och apostlar, ja, Jesus själv, många gånger tog miste och förde fram en undervisning som vi inte längre som moderna, upplysta människor kan acceptera.

Den modernistiska teologin skiljer därför mellan det som anses vara kristendomens budskap och det bristfälliga hölje detta är insvept i. Teologerna ser då som sin uppgift att ta fram sådant som möjligen kan ha varit Jesus och apostlarnas ursprungliga, egentliga budskap, och sådant som den kristna kyrkan förändrat och lagt till eller kanske feltolkat. Resultatet blir i regel ett allmänreligiöst budskap som i princip inte skiljer sig från andra religioner annat än gradvis. Alla religioner anses tala om Gud, om vilken vi inte säkert kan veta någonting. Vi kan bara eventuellt förmoda att kristendomen är den hittills högsta formen; den religion som bäst bär fram kärleksbudskapet. Eftersom man inte heller erkänner Bibelns lära om att de som inte tror på Kristus kommer att gå evigt förlorade underkänner man också den missionsiver som bars upp av den klassiska kristendomens företrädare och deras tro på Jesu missionsbefallning. Kort sagt: Den modernistiska teologin utgår från att Bibeln är oklar, ett sammelsurium av olika människors tankar om Gud, vilka inte i princip skiljer sig från andra religioners tankar om Gud.

Men Skriften själv lär att den är klar och tydlig. Det är den Helige Ande som här talar. ”Ty ingen profetia har någonsin framkommit av en människas vilja, utan därigenom att människor, drivna av den Helige Ande, talade vad som gavs dem från Gud” (2 Petr. 1:21). Jesus säger om Lagen (= GT:s skrifter): ”Intill dess himmel och jord förgås skall inte den minsta bokstav, inte en enda prick av lagen förgås, förrän det allt har fullbordats” (Matt. 5:18). Skriften själv betonar om och om igen att det är Ordet som är ljuset, vilket lyser upp vårt förmörkade förnuft: ”Ditt ord är mina fötters lykta och ett ljus på min stig” (Ps. 119:105). Aposteln Paulus talar också om sin egen och övriga apostlars undervisning på följande sätt:

Ty er tro skulle inte vara grundad på människors visdom utan på Guds kraft (1 Kor. 2:5).

Vi talar - såsom det heter i Skriften - vad inget öga har sett och inget öra har hört, och vad ingen människas hjärta har kunnat tänka, vad Gud har berett åt dem som älskar honom. Ty för oss har Gud uppenbarat det genom sin Ande (1 Kor. 2:9).

Om detta talar vi också, inte med sådana ord som mänsklig visdom lär oss, utan med sådana ord som Anden lär oss (1 Kor. 2:13).

Såsom Kristi tjänare och såsom förvaltare av Guds hemligheter, så må man anse oss (1 Kor. 4:1).

Vi förfalskar ju inte av vinningslystnad Guds ord, såsom så många andra gör, utan av rent sinne, drivna av Gud, förkunnar vi Ordet i Kristus, inför Gud (2 Kor. 2:17).

Om någon, vore det ock vi själva eller en ängel från himlen, förkunnar evangelium i strid mot vad vi har förkunnat för er, så vare han förbannad (Gal. 1:8).

Om någon förkunnar främmande läror och inte håller sig till sunda ord - vår Herres, Jesus Kristi, ord - och till den lära som hör gudsfruktan till, då är han förblindad av högmod ... och (de) har tappat bort sanningen (1 Tim. 6:3, 5).

Eftersom det står klart av alla Bibelns egna vittnesbörd att hela Skriften är Guds inspirerade ord och ett ljus som vi i allt skall rätta oss efter betonar också Bibeln att den kristna läran är en enhet,

som har uppenbarats av Gud själv. Det är då inte i första hand fråga om de kristnas enighet i kärleken, även om denna också är mycket viktig. Nej, Bibeln utgår från en enhet i tro, lära och bekännelse, grundad på Skriftens klara och tydliga undervisning. Därför heter det:

Vinnlägg er om att bevara Andens *enhet* genom fridens band: *en* kropp och *en* Ande, liksom ni också blev kallade till att leva i *ett och samma* hopp, det som tillhör er kallelse – *en* Herre, *en* tro, *ett* dop, *en* Gud, som är allas Fader, han som är över alla, genom alla och i alla (Ef. 4:3-6).

Ni åter har mottagit smörjelse från den Helige, och ni har alla kunskap. Jag har skrivit till er, inte därför att ni inte känner sanningen, utan därför att ni känner den och vet att ingen lögn kommer av sanningen (1 Joh. 2:20f).

Den kristna läran kallas ofta helt enkelt för ”sanningen”, vilket framför allt manifesteras av att Jesus själv framträder som Sanningen: ”Jag är vägen, sanningen och livet. Ingen kommer till Fadern utom genom mig” (Joh. 14:6).

Hur kan detta gå ihop med den modernistiska synen på Bibeln som ett dokument med inbördes motsägelsefulla och felaktiga påståenden? Här blir det då fråga om att som kristen göra ett val: Antingen accepterar man den modernistiska synen i någon form, eller håller man fast vid och litar på vad Jesus och apostlarna själv säger om Skriften.

Det står rent objektivt klart - även för en ateist och förnekare - att Bibeln själv framträder med anspråket på att vara Sanningens ord och att dess främste förkunnare, Jesus Kristus, säger: Jag är sanningen. Den som inte kan acceptera detta kan då heller inte i ärlighetens namn framträda som kristen teolog, biskop, präst eller förkunnare utan bör erkänna öppet att han eller hon inte tror på det kristna budskapet såsom Bibeln själv framställer det.

Bibelns budskap är entydigt: Hela Skriften är ingiven av Guds Helige Ande och allt som där står är tydligt och klart. Guds Ord är detsamma som Sanningen. Där finns inga lögner eller halvsanningar, utan Guds eget sanna, klara och tydliga budskap.

Den kyrkliga traditionen och Andens upplysning

Om vi nu lämnar bibelkritikerna och modernismen och går till klassisk kristendom måste vi fråga oss hur en enskild kristen kan få klarhet och visshet om vad Bibeln lär. Det finns ju så många tolkningar och uppfattningar bland de kristna samfundet. Hur kan man bli viss om sanningen? Några av svaren på frågan är följande:

1. Genom den kristna traditionen kan vi se vad kyrkan lär. Skriften ensam kan inte ge någon visshet, eftersom den kan tolkas så olika. Traditionen är då framför allt den uppfattning som fornkyrkans teloger har kommit fram till innan kyrkan splittrades i olika grenar omkring år tusen. Denna uppfattning har utformats på olika sätt inom den romersk-katolska kyrkan och den grekisk-ortodoxa kyrkan. Garanten för kyrkans lära och enhet blir inom Rom själva påvedömet med påven uttalanden när han lär från sin lärostol, ”*ex cathedra*”. Inom den ortodoxa kyrkan ser man framför allt traditionen som fastslagen i de sju ekumeniska konciliernas lärouttalanden. Även vissa lutherska teologer har utgått från tanken att vad som lärts under de första fem århundradena skall vara avgörande för den kristna kyrkans enhet.²

2. Den helige Ande talar direkt in i människans hjärta. Detta är den reformerta kyrkans lära, som avvisar tanken på att Anden behöver en särskild ”vagn” och menar att Gud skänker upplysningen direkt. Detta olyckliga arv från Zwingli och Calvin finns också bland konservativt reformerta i vår

² Detta är den s.k. quinesekulär-uppfattningen, företrädd bl. a. av Georg Calixtus (1586-1656), som verkade i Helmstädt. Calixtus ville ena de splittrade kyrkosamfundet genom att gå tillbaka till de fem första århundradenas gemensamma läruppfattning. De ortodoxa teologerna med Calovius i spetsen menade att detta var en farlig synkretistisk villolära, som måste bekämpas kraftigt.

tid.³ Bland de reformert påverkade samfunden finns en brokig skara av olika trosuppfattningar, dit också t.ex. pingströrelsen (pentekostalismen) och andra riktningar med fortsatta profetuppenbarelser hör.

3. Bibeln är ett nådemedel varigenom Gud skänker människan tron och pånyttfödelsen. Detta är den rätta bibliska och lutherska uppfattningen enligt vilken den kristna läran enbart kan avgöras genom Guds Ord självt. Uppenbarelsen är i sig själv tydlig och klar och förståelig även för icke-kristna människor. När det t.ex. står att Kristus är uppstånden från de döda på tredje dagen och att han därefter har farit upp till himlen, så skall detta förstås bokstavligt och konkret precis som andra historiska händelser. Men den helige Ande måste verka omvändelse och tro i människans hjärta för att hon skall bli frälst. Gud ensam skänker denna gåva genom nådemedlen, Ordet och Sakramenten. Detta är inte som de reformerta menar en återgång till den katolska läran om *ex opere operato*, att Gud skänker nåd genom sakramenten oberoende av tron, utan den tydliga, bibliska sanningen. Det är också genom nådemedlen som Gud, den helige Ande skänker trons visshet. Denna visshet förmörkas dock ibland på grund av anfaktelsen. Den kristne måste då ändå tro vad Ordet säger om syndernas förlåtelse och evigt liv, även om känslan och förnuftet säger något annat. Vissheten om vad som är den rena och klara bibliska läran kommer också genom Ordet allena. Genom att noga studera Guds ord i sitt rätta sammanhang får en kristen genom den Helige Ande visshet om vad som är Bibelns lära. Luther påpekar att denna lära alltid kommer att motsägas av villolärare och att vi därför måste leva med denna situation här i tiden. Även om den rätttroende kyrkan i förhållande till villfarelsen utgörs av en liten hop, så har den sanningen på sin sida. Därför skall kristna bekännare frimodigt hålla fast vid den insedda sanningen och lämna saken åt Gud. En dag kommer det att bli uppenbart för alla vilka som höll sig till sanningen och vilka som förnekade den.⁴

I reformationen hävdade Luther att varje kristen har rätt och skyldighet att själv läsa Bibeln och så utifrån Ordet döma om vad som är den rätta, bibliska läran. Sola scriptura – Skriften allena – måste vara det avgörande kriteriet i alla lärofrågor. Själv kritiserade Luther många uttalanden från fäderna och menade att inte heller de fornkryrkliga koncilerna var ofelbara. Det väckte ett oerhört uppseende när Luther vid disputationen i Leipzig år 1519 av motståndarna drevs att bekänna detta. Endast Skriften är ofelbar, medan teologer och kyrkomöten kan ta fel. Vem är du, lille munk, som går emot hela den etablerade kyrkan, menade de mäktiga, kyrkliga motståndarna. När så Luther inkallades till riksdagen i Worms 1521 krävde man att Luther skulle ta tillbaka sin lära. Genom sina skrifter hade Luther utmanat hela det romersk-katolska systemet, som byggde på att kyrkans lära inte kan läras och bekännas av enskilda kristna utifrån själva bibelordet, utan att endast kyrkans samlade erfarenhet, påvens auktoritet och läroämbete och mängden av fornkryrkliga teologer och kyrkomötesbeslut med nödvändighet måste väga tyngre. Ja, man fränkände öppet Skriftens absoluta auktoritet och resultatet blev så småningom att det tridentinska konciliet fastslog att uppenbarelsen har två källor, Skriften och traditionen.

Idag gör moderna teologer på samma sätt. De menar att Bibeln innehåller många fel och brister och mot varandra stridande teologier. Skriften kan därför omöjligt vara ensam auktoritet för vad

³ Så skriver t.ex. den konservativt reformerte teologen Louis Berkhof (1873-1957): "While reaction to the Anabaptists caused the Lutherans to move in the direction of Rome and to bind the grace of God to the means in the most absolute sense – a position also taken by High Church Anglicans –, the Reformed Churches continued the original view of the Reformation. They deny that the means of grace can of themselves confer grace, as if they were endowed with a magical power to produce holiness." Systematic Theology, utg. 1976, s. 608. Om Luther skriver han: "He did not entirely succeed in correcting the Roman Catholic error as to the inseparable connection between the outward means and the inward grace communicated through them" (s. 607).

⁴ Luther återkommer ofta till detta i sina skrifter när motståndarna vill relativisera sanningen med invändningen: Vem kan veta vad som är rätt när det finns så många olika uppfattningar. Se t.ex. skriften mot Erasmus, "Om den trälbundna viljan", Stockholm 1964. Där skriver Luther: "Fjärran från oss kristna vare skeptiker och akademiker. I vår krets skall vi fastmer ha bekännare, som står vid sin övertygelse dubbelt så orubbliga som stoikerna. Hur ofta, vill jag fråga, kräver inte aposteln Paulus denna starka trosövertygelse, detta samvetets vissa, fasta påstående? ... Tag bort dessa klara beklännelser och du har tagit bort kristendomen." (s. 33).

som skall läras i den kristna kyrkan. Istället vill teologerna spela denna roll. De åstadkommer en mängd nya kompromissdokument som skall ligga till grund för den kristna enheten och påstår därmed att de gamla, konfessionella motsättningarna är övervunna. Den praktiska konsekvensen av detta blir att många kyrkor går samman i den moderna ekumenismens namn. Och även om de inte slås samman i en enda organisation, så praktiserar de kyrkogemenskap med varandra. Följden har blivit att de moderna kyrkorna har en ekumenisk teologi där sanning och lögn blandas. Ingen lärotukt bedrivs längre, utan var och en får i princip lära vad han eller hon vill.

Konservativa, bibeltroende kristna kan inte acceptera detta. De är övertygade om att det bara finns en enda sanning, och att denna är uppenbarad i Bibeln av Gud själv. Men här finns en skillnad mellan dem som då vill att alla dessa bibeltroende skall verka tillsammans i en eller annan form, och dem som vill hålla fast vid den gamla, konfessionella synen att man först måste vara överens om den bibliska läran i alla stycken innan man praktiserar kyrkogemenskap.

När det gäller kyrkogemenskapen finns det en viktig skillnad mellan lutherdomen och övriga samfund. De katolska och ortodoxa kyrkorna sätter den kristna traditionen vid sidan om Bibeln och därmed också över Bibeln som avgörande för vad som skall läras och tros. Dessa kyrkor hänvisar då ofta till att det är den helige Ande som lett traditionens fäder fram till de avgörande kyrkomötesbesluten eller till påvens uttalanden. Det skall då sägas att den Helige Ande förvisso verkar i den kristna kyrkan, och att många bekännelser och kyrkomötesbeslut säkerligen är verkade av den Helige Ande. Men det är en avgörande skillnad mellan dessa efterbibliska bekännelser och Skriften själv. När kristna bekännare och kyrkomöten har lagt fram sina bekännelser har de utgått från vad Bibeln själv lär. När detta har skett i full överensstämmelse med vad Bibeln lär, är det verkligen den helige Ande som talar i dessa bekännelser. Men i den mån man har gjort felaktiga, obibliska bekännelser eller blandat sanning och lögn, så är det istället djävulen som har talat. När t.ex. påven år 1870 fastställde dogmen om sin egen ofelbarhet, eller dogmerna om jungfru Marias syndfrihet (obefläckade avlelsen 1854) och himmelfärd (1950), var det inte den helige Ande som talade eftersom dessa läror direkt strider mot Bibelns lära. Givetvis tror varje sann kristen på vad Bibeln säger om Jesu moder. Hon var en from, troende kvinna, som av Gud blev utvald att få föda Messias, Kristus. Men Bibeln lär klart att alla människor har arvsynd med undantag av Jesus själv. Att därför lära att Maria avlats och fötts utan synd är obiblskt och hädiskt. Och även om vi tror att Maria som en kristen kvinna kommit till himmelen finns det ingen biblisk lära i Skriften om detta. Den romersk-katolska kyrkan sätter uppenbarligen påvedömet och obibliska traditioner över Skriften.

När Martin Luther i Leipzig 1519 förklarade att också kyrkomöten kan ta fel och ofta har tagit fel, så var detta helt i överensstämmelse med Bibelns egen lära. Paulus skriver t.ex. till biskoparna i Efesus att bland dem själva skulle villolärare uppstå (Apg. 20:30). Bilden av enhetskyrkan fram till tusentalet är också helt ohistorisk.⁵ Redan i fornkyrkan fanns många villfarande kyrkor, vilka ibland var större än den rättrogna kyrkan. Därför kännetecknades den sanna, bibliska kyrkan endast av att den troget höll fast vid apostlarnas lära. Genom sina läror om traditionen har därför både den romersk-katolska och den grekisk-ortodoxa kyrkan avvikit från den rätta, bibliska kyrkan.

Samma sak gäller de reformerta kyrkorna och deras mångskiftande skara. Genom läran att Anden verkar direkt utan nådemedel visar man sig vara svärmiska sekter, hur mycket man än talar om Bibeln allena och bibeltrohet. Svärmeriet har många ansikten. Ibland uppträder man med rena förnuftsargument mot Bibelns ord (rationalism), men andra gånger är det fråga om hävdande av Andens upplysning genom det inre ljuset eller genom en fortsatt profetisk uppenbarelse (mystik). Det finns förvisso ett rätt användande av förnuftet och mystiken, men det är då fråga om att placera förnuftet och upplevelsen under Guds Ord, som ensam skall avgöra vad som är sant och rätt. Några exempel: När Zwingli förnekade Kristi kropps och blods närvaro i nattvarden utgick han ifrån att det stred mot förnuftet att Kristi kropp verkligen skulle kunna vara i nattvarden bröd och vin

⁵ Se t.ex. Martin Wittenberg, Kirchengemeinschaft und Abendmahlsgemeinschaft, Särtryck ur Luth. Rundblick 3-4/1961

samtidigt på så många ställen runt jorden och i himlen. Han menade också att den lutherska nattvardsläran måste innebära någon form av kannibalism om man rent konkret lärde att bröd och vin är Kristi kropp, som äts och dricks av alla nattvardsgäster, både fromma och ofromma. Zwinglis rationalism gjorde alltså att han inte kunde acceptera det tydliga ordet av Jesus: Tag och ät. Detta är min kropp/mitt blod. Lutherdomen däremot håller fast vid både apostlarnas och fornkyrkans eniga bekännelse att Kristi ord är sant när det uttalas. Ingenting i instiftelseorden gör att vi har tvingande skäl att uppfatta dem som symboliska, och därför måste vi som kristna tro och bekänna vad Jesus tydligt och klart säger.

Pietismen menade sig visserligen hålla fast vid den lutherska läran och avvisade både den romersk-katolska och den reformerta villfarelsen, åtminstone inom den konservativa grenen av pietismen. Men samtidigt kom man att relativisera hela den kristna läran genom att sätta livet framför läran. När de ortodoxa, lutherska teologerna betonade vikten av att i alla stycken hålla fast vid den objektiva, tydliga bibliska läran eftersom den var ingiven av den Helige Ande, så protesterade pietismen. Man såg ortodoxernas kamp för den rätta läran som något oandligt i sig. Så kom pietismen att döma ut själva kampen för den bibliska tron mot villolärorna som felaktig och ovärdig. Pietismens egna teologer⁶ kämpade dock själva mycket intensivt och skarpt mot den bekenntetrogna lutherska kyrkans teologer. Det var också pietismens egna teologer som senare skrev historien om den kärlekslösa, förskräckliga lutherska ortodoxin.⁷ Men man försvarade samtidigt också de radikala pietisterna, som på samma sätt som de reformerta utgick från det inre ljuset och den egna fromma upplevelsen som överordnad det objektiva gudsordet. Därför är det viktigt att idag tydligt visa att också de som mycket fromma ansedda konservativa pietisterna på en rad avgörande punkter avvek från den rätta, bibliska läran. Den som framför allt har gjort detta är en av de sista, framstående ortodoxerna, Valentin Ernst Löscher (1673-1749). Han pekar bl.a. på att sådana viktiga läror som läran om rättfärdiggörelsen, kyrkan och sakramenten framställdes felaktigt inom pietismen.

Pietismen delades upp i många riktningar. En av dem var herrnhutismen, som kom att avvika på många olika sätt från den bibliska läran. Dess ledare greve Zinzendorff omfattade ekumeniska tankegångar med syftet att ena alla de olika konfessionerna. Genom en starkt överdriven hyperevangelism kom han också att fördunkla den bibliska läran om rättfärdiggörelsen. Istället för en klar och tydlig förkunnelse om lag och evangelium kom fromheten och känslan att spela en överordnad roll på bekostnad av den objektiva läran och den klara, bibliska bekenntelsen. Även läran om treenigheten ifrågasattes genom Zinzendorffs spekulationer.

Herrnhutismen fick på många sätt genomslag i 1800-talets väckelser och Zinzendorffs ekumeniska idéer fick ett organisatoriskt förverkligande i den s.k. evangeliska alliansen. Den svenska, lågkyrkliga väckelsens ledare Rosenius verkade i början tillsammans med metodisten Scott, och även om Rosenius ville vara luthersk och i stor utsträckning också var det, kom han aldrig att göra upp med pietismens och herrnhutismens läromässiga felaktigheter i fråga om kyrka och ämbete. Tvärtom försvarade Rosenius energiskt rätten för de kristna att stanna kvar inom ett samfund som lärde och tolererade falska lära. Mot Rosenius skrev då de s.k. lutherseparatisterna, som hade lämnat svenska kyrkan på grund av att denna hade infört nya böcker i neologisk anda. Men Rosenius avfärdade dessa trogna lutheraner som villfarande. Man kan verkligen säga att Rosenius och många med honom här satte den pietistiska traditionen över Skriften. Så kom huvudlinjen inom 1800-talsväckelsen att gå den pietistiska vägen där man i fråga om kyrka och ämbete tog avstånd från både Luther och bekenntelsen. Men man ville inte medge att man gjorde det, och så kom man inom de lågkyrkliga väckelserörelserna ha ett pietistiskt kyrkobegrepp, där fromheten sattes över Skriften.

⁶ Detta gäller framför allt Joachim Lange (1670-1744), som verkade tillsammans med Francke i Halle.

⁷ T.ex. August Tholuck 1799-1877, som med sitt verk *Der Geist der lutherischen Theologen Wittenbergs*, 1852, starkt bidragit till den negativa bilden av 1600-talsortodoxin.

Verkningarna av detta är starka än i dag, särskilt inom våra skandinaviska folkkyrkor, där man gått allt längre i avfall och förnekelse. Men arvet från väckelsen är så starkt, att många bibeltroende menar att man ändå skall hålla fast vid dessa folkkyrkor och inte lämna dem, trots att Skriften så tydligt förbjuder de kristna att ha gemenskap med falska lärare.

När vi därför frågar oss hur vi skall kunna vara vissa om vad som är biblisk lära är en viktig slutsats att vi helt måste bortse från olika kyrkliga traditioner och se vad Skriften allena lär. Vi får då inte bli förvillade av att det också finns så mycket gott inom dessa traditioner. Det är mycket uppbyggligt att läsa kyrkofädernas skrifter och många av de gamla kyrkomötesbesluten är ett värn för den rätta, bibliska läran. Bland de många reformerta samfunden har man också kämpat energiskt mot den moderna, bibelförnekande teologin och inom de pietistiska väckelserörelserna har man vänt sig mot upplysningstidens förnuftstro och framhållit det gamla, goda lutherska arvet som omistligt. Allt detta skall vi tacka Gud för. Men ändå får inte det som samtidigt varit felaktigt fördöljas. När man inom olika kyrkor och andliga rörelser tar fasta på just dessa felaktigheter och använder dem mot den bibliska läran, måste detta bekämpas så att de kristna leds på rätta vägar. Bibeln varnar ju för att lite surdeg syrar hela degen. Därför måste den kristna kyrkan på allvar gå tillbaka till läran att Skriften allena är grunden för tron och för all kristen lära.

Övertygelsen om att Guds Ord är ett klart skinande ljus som övergår all mänsklig lärdom och allt förnuft måste framhållas och tas på allvar. I dagens diskussioner om vad som är biblisk lära måste vi därför noga pröva allt utifrån Bibeln. Som lutheraner prövar vi det också utifrån de lutherska bekännelseskriterierna eftersom vi är övertygade om att dessa i alla stycken stämmer överens med Guds ord. Men själva beviset för att en lära är biblisk måste hämtas ur Bibeln själv. Det är också bekännelseskriteriernas utgångspunkt.

Bibeltolkningens principer

Den moderna hermeneutiken (bibeltolkningen) utgår i regel från att Bibeln skall behandlas som vilken annan bok som helst. Därmed har man från början en felaktig utgångspunkt, och resultatet blir därefter. Bibelns trovärdighet ifrågasätts inom denna forskning och man utgår ifrån att profeter, evangelister och apostlar ofta har tagit miste. Man tror inte att dessa författare var drivna av den helige Ande, som Bibeln själv säger. Man räknar därför inte med att det finns ett enhetligt, gudomligt budskap som är genomgående i hela Bibeln. Så har den moderna bibeltolkningen ofta sett som sin uppgift att "avmytologisera" Bibeln. Man räknar med att Bibelns författare var bundna av sin tids föreställningar, som vi nu anser helt felaktiga. Därför gäller det att på något sätt skala fram det "egentliga budskapet" bakom den mytologiska dräkten. Resultatet blir i regel att sådant som gudomliga under skalas bort. Israels folk kan inte ha tågat genom Röda havet på det sätt Bibeln säger. Solen kan inte ha stått stilla "nästan en hel dag", som Domarboken lär oss. Jesus kan inte ha gått på vattnet, gjort vatten till vin eller ha vetat allt vad människorna tänkte i sina hjärtan. Framför allt är det omöjligt att Jesus med sitt lidande och sin död verkligen har tagit på sig hela människosläktets synd och så försonat oss med Gud. Denna "mytologiska idé" avfärdas av så gott som alla moderna teologer. Man tar också avstånd från Jesu kroppsliga uppståndelse, hans himmelfärd och sittandet på Guds högra sida. Man tar avstånd från Treenigheten "ontologiskt uppfattad" som tre verkligt självständiga personer inom en och samma gudom. Man tror inte att profeterna verkligen kunde förutsäga framtiden och inte heller att Jesus kunde det. Läran om att Kristus skall komma tillbaka synligt för hela mänskligheten och att han då skall döma hela världen uppfattas också som mytiska och tillskrivs den tidens mytologiska och eskatologiska uppfattningar. Den tydliga bibliska läran om våra kroppars uppståndelse avfärdas också, liksom tron på änglarna och de onda andarna. Djävulen kan därför inte finnas så som Bibeln beskriver honom och tron på eviga straff i helvetet för dem som inte trott på Kristus är givetvis uttryck för en gammal tids förskräckliga åsikter. Inte heller tror man då på att Gud skall låta alla troende komma till himmelen med uppståndna kroppar och där leva för evigt i gemenskap med Herren.

Varje bibeltroende kristen ser att detta är vad Bibeln klart och tydligt lär. Men den moderna teologin kommer till helt andra slutsatser. Varför? Jo, uppenbarligen därför att den från början utgår från sina egna, felaktiga förutsättningar. Man vill inte tro att sådana under som Bibeln beskriver verkligen har skett. En teolog som idag utgår från att under sker så som Bibeln säger har därför från början gjort sig vetenskapligt omöjlig. Metoden kallas historisk-kritisk forskning, vilket i sig låter sunt och riktigt. En sund forskning måste förhålla sig kritisk inför många felaktiga påståenden och försöka komma fram till vad som verkligen har skett och vad som verkligen är sant, både i fråga om naturvetenskap och historisk forskning. Men en bibelforskning som inte räknar med att Gud har uppenbarat sig genom bibliska Skrifterna och talar genom dem också idag kommer med nödvändighet i strid med den kristna teologin, som utgår från att Bibelns ord är trovärdiga.

Hur skall då en rätt, biblisk hermeneutik se ut? Detta är en viktig fråga eftersom även många kristna här går vilse. Det gäller då att lyfta fram de grundprinciper som Bibeln själv lär oss. Här är en sammanfattning av dem.

1. Gå till Bibeln med vördnad och bön.

Bibeln är som ett Guds tempel, där Gud själv bor. Vi skall därför som Mose ta skorna av våra fötter när vi nalkas Gud i Ordet. Luther framhåller tre grundläggande punkter: oratio, meditatio, tentatio. Här är bönen det första och viktigaste (oratio), sedan läsandet och begrundandet av bibeltesten (meditatio) och till sist anfäktningen och prövningen (tentatio) som ständigt på nytt driver oss till ordet och bönen. En rätt bibeltolkning kan därför inte tänkas utanför det kristna livet. Även om texten i sig är ren och klar och tydlig för alla behöver vi bönen och den Helige Andes ledning för att förstå den rätt.

2. Förvärva ordentlig bibelkunskap.

Skaffa en grundlig kunskap om vad Bibeln säger genom att läsa allt och läsa det ofta. Den som endast läser lite här och lite där och sällan, kan inte få en ordentlig bibelkunskap. Den store lutherske teologen C.F.W. Walther rekommenderar att vi som kristna läser Bibeln både intensivt och extensivt. Intensivt innebär att vi stannar länge inför vissa ställen och undersöker dem noga. Extensivt betyder däremot att vi inte drar oss för att i ett sammanhang läsa många kapitel och hela bibelböcker, precis som vi brukar göra med annan litteratur. Bibelläraren David Hedegård brukade t.ex. alltid rekommendera att man som kristen följde en bibelläsningssplan där man varje dag läser 4 kapitel. Den ortodoxe teologen Calovius har i sin bibelutgåva en ännu mer omfattande plan, där man också läser apokryferna och Luthers företal till alla bibelböcker. Utan en grundlig förtrogenhet med Bibeln är det svårt att förstå dess lära på rätt sätt. I apostlagärningarna framställs också judarna i Berea som ett exempel: De rannsokade var dag skrifterna för att se om det förhöll sig som Paulus sa. Och flera av dem kom då till tro. Det är också väl känt att både judarna och de första kristna lärde sig mycket av Bibelns innehåll utantill. Luther hade själv inte tillgång till någon hel Bibel innan han kom till klostret. Men när han fick möjlighet studerade han Bibeln desto mer intensivt och det berättas att han mycket väl visste var allting stod. Han säger själv att han brutit av alla kvistar och åtminstone smakat på några frukter överallt i Skriften. Men samtidigt framhålls det att ingen människa kan ta till sig hela Bibelns rikedom, då det alltid finns mycket mer att lära där, även för de skickligaste och flitigaste bibelläsare.

”Bibeln är som en flod där ett litet barn kan gå över, men där samtidigt även stora elefanter kan drunkna”, säger någon av kyrkofäderna. Gregorius den store har en liknande bild: ”Bibeln är som en bred flod, där lammen kan plaska omkring i det grunda vattnet vid strandkanten medan elefanterna roar sig av hjärtans lust ute i den djupa strömmen.” Det är osäkert om detta är autentiska citat. Men man kommer osökt att tänka på Hesekiels 47:e kapitel om den mäktiga floden som springer fram under templets tröskel. Detta är säkert en bild av evangelium, som sprids över hela jorden genom Guds ord. Och i Ps. 46:5 heter det: Här är en flod vars strömmar ger glädje åt Guds stad, som den Högste har helgat till sin boning.

3. Jämför olika bibelställen.

Det gäller här att ta fram sådana ställen, loci, som verkligen handlar om samma sak och jämföra dem med varandra. Så gjorde Melancthon 1521 i sina berömda Loci, som Luther mycket uppskattade. Men denna metod föraktas av den moderna teologin. En flitig bibelläsare finner snart var i Bibeln olika bibliska läror framställs grundligt. Så behandlar t.ex. särskilt Paulus läran om rättfärdiggörelsen i Romarbrevet och Galaterbrevet. Andra ställen som mer kortfattat behandlar denna fråga bör då läsas i ljuset av de längre ställen där frågan noga utreds. Genom att anteckna, samla och jämföra bibelställen får man en djupare förståelse. När man t.ex. läser evangelierna är det mycket bra att jämföra Matteus, Markus och Lukas som ofta beskriver samma händelse men på lite olika sätt. Därför kallas de också *synoptikerna* (de som har en samsyn). Johannes berättar också en hel del, men framför allt återger han ofta Jesu muntliga undervisning i längre partier. Vill man t.ex. lära sig mer om vad Skriften lär om Jesu person och verk kan man med fördel gå till Johannesevangeliet. Och när man läser om Jesu födelse skall man gå till Matteus och Lukas, som är de enda som berättar om detta. Men man skall också läsa profetiorna, t.ex. hos Jesaja som hade förutsagt att jungfrun skulle bli havande och föda en son (Jes. 7:14). Över huvud taget är det viktigt att ha en Bibeln med parallellställen där man kan jämföra både med gamla och nya testamentet.

4. Studera grundspråken och olika översättningar.

Detta gäller framför allt teologer som skall vara kyrkans lärare. Men många lekmän kan också lära sig något av grundspråken. Liksom många lär sig ett främmande språk för att kunna besöka andra länder och förstå folket där kan man som kristen studera Bibelns egna språk för att bättre kunna förstå profeternas, Jesu och apostlarnas undervisning.

En vanlig kristen som inte har språkkunskaper kan ändå ta reda på vilka översättningar som anses bibeltrogna och vilka som är gjorda av moderna, bibelkritiska teologer. Så har vi t.ex. i Sverige flera goda, bibeltrogna översättningar, t.ex. av Hedegård, Giertz, Jonsson och Erlandsson/Furberg m fl (Svenska Folkbibeln) och vi kan läsa Luthers egen översättning i de äldre översättningarna, t.ex. den s.k. normalupplagan, Gustav Vasas bibel, Karl XII:s bibel, Gezelius bibelverk.⁸ Idag finns väldigt många goda översättningar och kommentarer på nätet på olika språk. Aldrig någonsin har Bibeln varit så spridd och så lättåtkomlig som idag. Översättningar som är präglade av modern teologi (t.ex. Bibel 2000) bör dock läsas med stor försiktighet, då många viktiga ställen är felaktigt översatta eller försedda med missvisande noter.

5. Låt skrift tolka skrift.

Låt de klara och tydliga bibelställena belysa de dunkla och mer svårförståeliga och inte tvärtom. Ett exempel är Uppenbarelsebokens nämnande av de tusen åren då Kristus ska regera.⁹ Eftersom Uppenbarelseboken är full med bilder som kan vara svåra att tolka är det här viktigt att man i tolkningen av dem utgår från vad som klart och tydligt lärs om Kristi rike och de yttersta tingen i

⁸ Gezelius mycket goda bibelverk finns på logosmappen.net under projekt Gezelius. Det är den mest omfattande och bästa kommentaren till hela Bibeln. ”Gezelierna” är tre generationer biskopar med efternamnet Gezelius, alla verksamma i Finland. Den förste var Johan (Johannes) d.ä. som föddes 1615 i Gesala Romfartuna, Sverige, och var biskop i Åbo 1664-1690. Han inledde arbetet med kommentar till Gamla testamentet år 1670. Hans son Johan (Johannes) d.y. var professor i Åbo 1675-81, verkade sedan i Ingermanland och efterträdde sin far som biskop 1690-1718, då han tvingades fly till Sverige under Stora ofreden. Han gjorde den största insatsen för bibelverket och utgav Nya testamentet 1711-1713. Verket fullbordades av sonsonen Johan (Johannes) Nepos (”den yngste”), som var biskop i Borgå 1721-1733 (sedan biskopsstolen flyttats från Viborg). Gamla testamentet utgavs i Stockholm 1724-28. Som medhjälpare hade Gezelierna bl.a. Daniel Juslenius, David Lund och Isak Björklund.” (från Logosmappen)

⁹ I Uppb. 20:6-7 står det: ”Salig och helig är den som har del i den första uppståndelsen. Över dem har den andra döden ingen makt, utan de ska vara Guds och Kristi präster och regera med honom i tusen år. Och när de tusen åren har nått sitt slut ska Satan släppas ut ur sitt fängelse.”

Bibelns säkra huvudskrifter, dit inte Uppenbarelseboken hör.¹⁰ I evangelierna och breven lärs tydligt att Kristi rike är ett andligt rike, och att vi först vid tidens slut skall uppstå med våra kroppar. Stället om de tusen åren får alltså inte tolkas som ett jordiskt tusenårsrike då Kristus synligt regerar på jorden, vilket skulle strida mot de tydliga och säkra huvudställena om denna sak. Med rätta bör man därför tolka detta ställe om Kristi osynliga rike genom evangelium, då han regerar i sin kyrka. Att djävulen sedan sägs komma loss måste då tyda på att han särskilt mycket rasar mot den kristna kyrkan i den yttersta tiden, både genom förföljelser och falska läror. Så skall man låta de tydliga och klara huvudställena belysa de dunklare och inte tvärtom, vilka många svärmiska rörelser gör.

6. Bibelns huvudlära skall stå i centrum.

För att Bibelns lära skall förstås rätt måste man ha läran om rättfärdiggörelsen genom tron klar. Överallt i Bibeln finns både lagen och evangeliet, och de två får inte blandas samman, vilket Bibeln själv mycket tydligt lär. När det gäller hur vi skall leva och vad vi skall göra mot Gud och vår nästa är det *lagens* ord som gäller. Lagen dömer också vår synd och visar att vi är förlorade syndare, som är under Guds vrede och straff och att vi inte kan frälsa oss själva eller medverka till vår frälsning. När det gäller hur vi skall kunna bli frälsta och komma till himmelen och få evigt liv är det endast *evangelium* som gäller. Där förkunnas att Kristus lidit och dött för alla våra synder och att han är uppstånden för vår rättfärdiggörelses skull. Den objektiva förlåtelse är ett faktum redan innan vi tror och den kommer till oss genom evangelium i både ordet och sakramenten. När vi därför läser Bibeln måste vi noga tänka efter om det är fråga om lag eller evangelium. Ibland kan det se ut som om vi skulle kunna bli frälsta genom lagen och kärleken, när t.ex. Jesus sa om synderskan att hon älskade mycket och därför hade fått förlåtelse.¹¹ Men detta ställe och många liknande måste förstås rätt i ljuset av lag och evangelium. Det är uppenbart av Bibelns klara undervisning att lagen och kärleken inte kan frälsa från synden. Detta kan endast ske genom Kristus och tron på honom. Därför måste detta ställe förstås om kärleken som en följd av tron. Synderskan fick förlåtelse därför att hon trodde på Jesus, vilket hon visade genom att ivrigt smörja hans kropp. Så säger också vår bekännelse:

Så mottar vi inte heller syndernas förlåtelse på grund av vår kärlek till Gud, fastän denna nödvändigtvis följer på tron. Men det är ett känt språkbruk att vi stundom genom synekdoke förbinder orsak och verkan i ett och samma ord. Så säger Kristus i Luk. 7: Hennes många synder är henne förlåtna, ty hon har älskat mycket. Men Kristus tolkar ju sig själv, då han tillägger: Din tro har frälst dig. Därför har Kristus inte velat säga, att kvinnan genom sin kärleksgärning förtjänat syndernas förlåtelse. Ty han säger tydligt: Din tro har frälst dig. Men det är tron, som av nåd på grund av Guds ord omfattar barmhärtigheten. Men om någon förnekar, att det här är fråga om tro, så förstår han inte alls vad tron är. Och själva berättelsen visar, vad Kristus kallar kärlek. Kvinnan kommer med den övertygelsen om Kristus, att man hos honom skall söka syndernas förlåtelse. detta är den högst dyrkan av Kristus.¹²

Detta exempel visar hur viktigt det är att vid bibeltolkningen på rätt sätt noga skilja lag och evangelium. Om dessa blandas samman kommer läran om rättfärdiggörelsen att fördunklas. Men å andra sidan får inte läran om rättfärdiggörelsen göras till en slags tvångströja för vad som skall anses som biblisk lära. Inom den moderna lutherdomen är det vanligt att sådana läropunkter som inte anses tillräckligt "evangeliska" skjuts åt sidan. Detta gäller hela modernismen oavsett samfund. När

¹⁰ Den lutherska kyrkan skiljer i likhet med fornkyrkan i NT mellan de säkra huvudskrifterna (homologoumena) och sådana skrifter som varit omdiskuterade och inte med säkerhet tillhör kanon (antilegomena). Dessa skrifter skall alltid läsas i ljuset av de säkra huvudskrifterna. Luther placerade dem därför sist i sin bibelöversättning. Till GT:s kanon räknas inte de s.k. apokryferna, men eftersom de är goda och nyttiga att läsa och ger stor förståelse för tiden mellan profeterna och NT fanns de alltid med i de lutherska biblarna. Tyvärr tog man bort dem på 1800-talet under påverkan av de reformerta kyrkornas bibelsällskap. En stor fördel är att de finns med i Bibel 2000. Flera av Luthers företal finns lättåtkomliga på svenska i Carl Axel Aurelius, Martin Luthers företal till Bibeln, Verbum 1983.

¹¹ Luk. 7:47 Ordagrant: Hennes många synder är förlåtna, ty hon älskade mycket. "Luther: Ihr sind viele Sünden vergeblich, denn sie hat viel geliebt; King James: Her sins, which are many, are forgiven; for she loved much. Folkbibeln översätter däremot: Hon har fått förlåtelse för sina många synder. Det är därför hon visar så stor kärlek.

¹² Ur Augsburgska bekännelsens apologi, SKB, s. 127

t.ex. Paulus förbud mot kvinnopredikan tas upp skjuter man detta åt sidan med ett annat ord av samme Paulus, som anses mera evangeliskt: "Här är icke jude eller grek, man eller kvinna ... Allt är ni ett i Kristus" (Gal. 3:28). På detta ställe talar Paulus verkligen om evangelium som är till för alla människor. Men man gör det felaktigt till en tvångströja eller sållningsprincip som samtidigt utmönstrar ett annat ord av samme apostel, men som handlar om en helt annan sak. Fastän alla är lika i Kristus när det gäller rättfärdiggörelsen lär Skriften tydligt att det finns över- och underordningar i både samhället och kyrkan. Detta är en undervisning som går tillbaka på skapelsen och lagen, och sådan undervisning vill man inte höra idag. Men Skriften lär att det finns ett läroämbete, som endast är öppet för män, och i både äktenskapet och församlingen gäller att mannen råder över kvinnan (1 Tim. 2:12). Det är ingen tillfällighet att den moderna teologin också upphäver överhetens ställning och menar att kärleken och evangelium strider mot detta. Man kan inte acceptera att all överhet som finns är av Gud (Rom. 13).

Även bland konservativa teologer möter vi en liknande syn. Det som anses evangeliskt sätts i motsättning till en biblisk undervisning av lagens bud. Man har hamnat i en antinomism, som inte vill acceptera tydliga lagbud i den kristna församlingen. Redan Zwingli hade en liknande syn. När han inte kunde se något direkt samband i nattvardsläran mellan Kristi kropps närvaro och själva evangeliet förkastade han den första delen som onödig. Vi behöver inte denna lära om en fysisk närvaro i bröd och vin eftersom vi har Kristus genom trons ätande. Så blir fromheten och evangelium ett felaktigt hinder. Trots att Bibeln lär tydligt och klart om Kristi kropps och blods närvaro finns det en sållningsprincip som säger: Vi behöver inte denna onödiga lära.

Så är det också t.ex. med läran om kyrkogemenskapen. När denna lära upplevs som ett hinder för gemenskapen i praktiken säger man: Bibeln lär visserligen att man inte skall ha gemenskap med dem som lär falskt. Men det är inte så lätt... Vi måste vara evangeliska och därför inte vara alltför stränga. Vi kan säga nej till gemenskap om det är fråga om stor och allvarlig falsk lära. Men om det bara skiljer någon enstaka, mindre punkt får vi ha överseende. Så går man ifrån skriftprincipen och börjar göra undantag på den ena punkten efter den andra. Men aposteln lär tydligt: Lite surdeg syrar hela degen (Gal. 5:9).

7. Skilj mellan gamla och nya förbundet.

Ge noga akt på detta vid bibelstudiet. Många lagar i gamla testamentet gällde endast Israels folk, t.ex. sabbatsbudet om att fira lördagen eller bestämmelserna om omskärelsen och påskalammet. Allt detta beskrivs av aposteln som en skuggbild av det som skulle komma, där Kristus är verkligheten själv (Kol. 2:17). Gamla testamentets tempel, högtider, prästerskap, offer o.s.v. pekade alla fram mot Kristi fullkomliga offer för hela världens synd. När nu verkligheten har kommit är skuggbilderna inte längre gällande. Hela judendomen har nu blivit en falsk religion, trots att man har de rätta, bibliska skrifterna. Men man lever kvar i det gamla förbundet och vill inte erkänna Kristus som den utlovade Messias. Paulus lär att dessa icke-troende judar är som avbrutna grenar i det äkta olivträdet. Men det kommer alltid finnas några judar som tror och så tillsammans med de hednakristna blir frälsta. Som kristna har vi dock kvar hela gamla testamentet, som fortfarande är grunden i vår Bibel. Men vi är inte bundna av det som endast gällde på GT:s tid. Men vi måste tro att allt som står skrivet också är viktigt för oss som kristna. Där förkunnas lag och evangelium och vi får läsa alla profetior i ljuset av vad NT berättar om uppfyllelsen.

Samma frälsningsväg gällde i både GT och NT. Adam och Eva fick löftet om kvinnans säd som skulle söndertrampa ormens huvud, d.v.s. löftet om Kristus och hans försoning. Så utgörs kyrkan av alla troende i alla tider, både i GT och NT. Detta har stor betydelse för den rätta tolkningen av alla de bibliska skrifterna. Ett fint exempel är Luthers stora utläggning av Genesis, där Abraham lyfts fram som trons fader och där Luther hela tiden drar paralleller mellan patriarkernas kyrka och nya testamentets. Det är samma Gud som verkar och talar i hela Skriften.

8. Undvik missriktad biblicism.

Det finns en s.k. biblicism, som menar att man inte får göra dogmatiska utredningar och slutsatser på grund av det bibliska materialet, utan ensidigt måste begränsa sig till de bibliska uttrycken. Detta är inte detsamma som att hålla fast vid den bibliska läran.¹³ Bibelns författare talar på ett begripligt språk, som kan och bör analyseras. Med hjälp av sammanhanget och språkets lagar och bruk är det därför en viktig uppgift att fastställa vad olika bibelställen verkligen säger. De bibliska orden och uttryckssätten och det grammatiska sammanhanget måste undersökas så att det blir tydligt vad som verkligen sägs. En god bibeltolkning tar också hänsyn till vad de bibliska författarna lär på andra ställen eftersom de inte lär mot sig själva. När Luther tolkar ett visst ställe säger han ofta: Här vill den Helige Ande säga... Luther trodde fullt och fast på den bibliska inspirationen, och därför vågade han också tolka olika ställen utifrån de säkra huvudställena då han litade på att Anden inte talar mot sig själv. Biblicismen däremot är rädd och ängslig inför den sunnda exegetikens och hermeneutikens metoder. Inom biblicismen är man också rädd för att använda teologiska begrepp som inte direkt finns i Bibeln, t.ex. ”treenigheten”, ”Kristi två naturer”, ”den ställföreträdande tillfyllestgörelsen”. Särskilt misstänksam är man om dessa begrepp används på latin. Det är sant att det finns risker med sådana begrepp om det inte tydligt och klart definieras. Men när detta görs på ett bibliskt sätt är de ofta en hjälp därför att de sammanfattar den bibliska läran på ett kortfattat och tydligt sätt.

En mästare i att på rätt sätt framställa den bibliska läran var Martin Chemnitz, som också är huvudförfattare till Konkordieformeln i våra bekännelseskriter. Chemnitz var oerhört kunnig både i de bibliska skrifterna, fornkyrkans och reformationens teologi. På sitt lugna och balanserade sätt gör han alltid noggranna undersökningar angående de bibliska begreppen och vad den bibliska läran verkligen innebär. Så avgränsar han den bibliska läran från felaktiga tolkningar och ger också många exempel från kyrkohistorien. Framför allt kom Chemnitz att bli den som lyfte fram den rätta, lutherska läran i en tid av stor förvirring på grund av Melanctons avvikelser efter Luthers död. Man har därför med rätta sagt: ”Om inte Martin hade kommit skulle inte Martin ha stått fast.”

9. Varje lära i Skriften är sin egen princip.

I kampen om nattvardsläran säger Luther: *Varje trosartikel är sin egen princip och behöver inte belägg genom en annan.*¹⁴ När det t.ex. på några bestämda ställen i Bibeln talas om nattvardens instiftelse som en måltid, där Jesus om brödet och vinet säger att det är hans kropp och blod, är det just dessa ställen man måste använda för att fastställa vad som är läran om nattvarden, och inte andra ställen som handlar om något annat. Så ville Luthers motståndare tala om en mängd andra ställen som handlar om att vi andligen genom tron tar emot Kristus och att Jesus då ibland också använde uttrycket ”äta människosörens kött och dricka hans blod”.¹⁵ Men de ställena talar inte om någon måltid med bröd och vin, utan endast om tron. Luther hävdade därför att de ställena inte skall användas när det gäller frågan om Kristi kropps och blods närvaro i måltiden. När är biblisk lärofråga studeras är alltid risken stor att ovidkommande saker blandas in och fördunklar den sak det gäller.

Det är alltså mycket viktigt att inte utgå från något system, där varje läropunkt måste passa in i ett på förhand uppgjort schema. De reformerta hade ett system, där de menade att Kristus efter himmelfärden sitter på en bestämd plats i himlen med sin kropp, och att denna kropp därför inte kan vara närvarande på andra platser. De ansåg något sådant både fysiskt och bibliskt omöjligt. Mot det satte Luther Bibelns klara lära. Jesus säger tydligt och klart: Detta är min kropp, detta är mitt

¹³ Tom Hardt skriver: ”För Luther existerar alltså inget oartikulerat religiöst, kristligt ”Ord” i allmänhet. För honom är den principiella biblicism, som låter ”bibelordet” ersätta en dogmatisk utredning av ordens betydelse ett utslag av satanisk, intellektuell lättja. ... Flykten från det teoretiska är flykten in i synden och ohederligheten (Om altarets sakrament, Uppsala 1973, s. 59).

¹⁴ Walther Köhler. Marburger Religionsgespräch, Leipzig 1929, s. 34, citerat av Hardt. Om altarets sakrament, s. 13.

¹⁵ Om ni inte äter Människosörens kött och dricker hans blod har ni inte liv i er (Joh. 6:53).

blod. Därför måste det vara så och förnuftet och alla teologiska system måste då tystna. Dessutom påpekar Luther, att Kristus i kraft av den personliga föreningen verkligen är närvarande överallt med sin mänskliga natur. Så Kristi kropp kan och får inte begränsas till en viss plats i himlen även om det är klart att Han alltid är närvarande på Faderns högra sida. Men Faderns högra hand är verkligen överallt, och detta gäller också Sonen och Anden. En alldeles speciell form av närvaro är dock i nattvarden i kraft av Jesu egna ord, och den får inte likställas med allestädesnärvaron som många felaktigt har gjort.

Samma sak gäller alla bibliska lärofrågor. De måste avgöras utifrån det bibliska materialet självt, och inte utifrån några andra principer. När Jesus t.ex. talar om att de små barnen kan tro, får vi inte säga att detta inte kan vara sant eftersom spädbarn ännu inte kan förstå predikan eller avgöra sig själva för Gud. Först när de blir äldre och förståndigare kan de verkligen tro och döpas, menar man. Men vi måste låta Skriften själv avgöra denna fråga. Och Skriften lär att alla människor har arvsynd, att små barn kan tro, att tron inte är någon avgörelse utan ett Guds verk och en gåva av nåd, att vi måste födas på nytt av vatten och Ande och att dopbefallningen gäller alla människor. Av dessa bibelställen, som verkligen handlar om dopet och tron sammanfattar och framställer vi läran om dopet och säger att även barndopet är bibliskt. Läran om dopet är alltså sin egen princip, som inte får avgöras utifrån några förnuftsargument eller utifrån ett falskt teologiskt schema som hävdar att människan först genom egen avgörelse måste komma till tro och sedan döpas endast som en bekännelsehandling, men inte som ett Guds handlande med oss. Mot detta frågar vi: Var står detta skrivet? När vi granskar argumenten mot barndopet finner vi att man utgår från en helt felaktig dopteologi, en förnuftslära som man använder för att förändra det bibliska materialet.

Samma sak gäller läran om kyrkogemenskapen. När den diskuteras skall vi endast utgå från vad Bibeln själv lär om den kristna gemenskapen och hur den kännetecknas av enhet kring ordet och sakramenten. Jesus och apostlarna befäller att hela Guds ord skall läras rent och klart i kyrkan och de förbjuder gemenskap med falska lärare. Utifrån denna bibliska princip måste hela frågan behandlas och avgöras. Men här drar man in alla möjliga argument om vad som är lämpligt och möjligt i vår kyrkliga situation o.s.v. Man hamnar då i en rent mänsklig kyrkopolitik istället för att ödmjukt lyssna till vad Anden lär genom ordet och så handla därefter.

10. Läran skall inte grundas på exempel.

Det finns många viktiga och fina exempel i Bibeln, men de får inte i sig inte vara grunden för någon biblisk lära om det inte samtidigt klart och tydligt framgår vad som lärs genom exemplet. Många bibliska exempel kan användas som varning, tröst eller annan form av undervisning. De kan också t.ex. i predikan understryka det som lärts utifrån tydliga bibelord. Men risken är stor att man tar fram ett bibliskt exempel och gör en egen, främmande lära av detta. Så har somliga av apostlarnas exempel gjort läran, att eftersom Jesus utvalde tolv apostlar, måste det i kyrkan i alla tider finnas exakt tolv apostlar. Så har den nyapostoliska eller irvingianska kyrkan uppstått.¹⁶ Men det står ingenstans i Bibeln att det alltid måste finnas tolv apostlar. Kyrkan är uppbyggd på apostlarnas grund, där Kristus själv är hörnstenen. Vi kan också peka på det uppbyggliga som ligger i att jämföra Israels tolv stammar med de tolv apostlarna och tolvtalet som fullhetens tal o.s.v. Men det avgörande och farliga misstaget är här att man gjort en lära av exemplet, fullständigt godtyckligt. Dessutom var också Paulus apostel och ibland betecknas också andra förkunnare som apostlar. Men Bibeln lär att de tolv apostlarna på ett särskilt sätt fick den helige Andes gåva på pingstdagen. Detta var en unik gåva och därigenom uppfylldes Joels profetia, säger Skriften.

¹⁶ Irving var präst i skotska kyrkan och förkunnade att Kristus snart skulle komma tillbaka. Anhängarna återfanns även i samhällets översta skikt. Tiotusentals åhörare samlades kring honom. Extatiskt beteende och tungotal ingick i rörelsen. 1832 utnämndes sex apostlar, och 1835 utsågs ytterligare sex. Ledare efter Irving blev Drummond som själv var apostel, vilket dock inte Irving varit. Efter en splittring bildades nyapostoliska kyrkan i Tyskland 1862. Den siste aposteln dog 1901. Den nyapostoliska kyrkan finns idag över hela världen och har enligt egen uppgift c:a 9 miljoner medlemmar. Denna gren skiljer sig dock från den ursprungliga genom att man nu tillsätter ett obegränsat antal apostlar.

Sådana godtyckliga användningar av bibliska exempel är mycket vanliga bland svärmiska sekter. Så har det för en tid sedan i Sverige varit mycket bråk om en person som ansågs framträda som ”Kristi brud”.¹⁷ Bakom detta låg uppenbarligen tanken att en kvinna skulle kunna framträda som förkunnare med anspråk på profetiska gåvor som en speciell ”Kristi brud”. Men Skriften lär att hela Guds församling är Kristi brud, och att alla sanna kristna i den meningen är trolovade med Kristus. Bibeln tar här själv bilden av äktenskapet, där brudgummen är Kristus och bruden kyrkan eller församlingen (Ef. 5). Bibeln visar alltså hur denna bild kan användas på ett rätt, bibliskt sätt. Men de svärmiska rörelserna nöjer sig inte med det, utan går vidare utifrån det bibliska exemplet och lär att vissa personer har rätt att framträda som kvinnliga profeter och förkunnare, trots att Bibeln själv förbjuder kvinnan att tala i församlingen eller uppträda som lärare (1 Kor. 14:34, 1 Tim. 2:12).

Ytterligare ett exempel är när man inom romersk-katolska kyrkan framhåller buden om fattigdom, kyskhet och lydnad som särskilt förtjänstfulla. Jesus befallde den unge rike mannen att han skulle gå bort och sälja allt vad han ägde och de första kristna sålde också sina egendomar och hade allt gemensamt. Av dessa exempel har man så gjort ett bibliskt bud och ett levnadssätt, som anses särskilt förtjänstfullt, ja mer än vad man egentligen behöver göra så att denna goda gärning också kan komma andra till del. Men Jesus sade aldrig att andra än den unge mannen skulle sälja allt vad de ägde. Det var inget allmänt bud. Jesus pekade på den synd som just denne man satt fast i och vad som hindrade honom att komma till tro. Inte heller urkyrkan hade något bud om egendoms gemenskap. Det var en frivillig sak. Till Ananias och Safira sade Petrus uttryckligen att de hade haft rätt att behålla sin egendom. Deras synd var inte att de var rika, utan att de av girighet ljög inför Herren. Nu lär inte katolska kyrkan att man måste sälja allt, så i den meningen gör de inte fel. Men i hela sin lära om celibatet och klosterlivet framställer de detta som ett ideal som går långt utöver Skriftens anvisningar om att endast de som har en särskild gåva att leva kyskt kan göra så, medan man annars bör ingå äktenskap. Luther och vår bekännelse riktar därför skarp kritik mot den romersk-katolska läran om klosterlivet.

Det är visserligen inget fel att framhålla bibliska och andra exempel som belysning av den bibliska läran. Jesus använder själv sina många liknelser på det sättet. När han t.ex. berättar om den unge mannen och Lasarus undervisar han samtidigt om de villkor som råder efter döden, då Lasarus genom sin tro är i himlen, medan den unge, otroende mannen är i helvetet (pinorummet) utan möjlighet till ändring. Ingenting säger heller att denna berättelse inte skulle vara en berättelse om verkliga personer.

En riktig användning av exempel är när man pekar på hur apostlarna gjorde i sin förkunnelse när de missionerade bland hedningarna. När judarna i Efesus började tala mot Paulus avskilde han lärjungarna och undervisade dem sedan i Tyrannus lärosal.¹⁸ Det är ett historiskt exempel på hur läran om kyrkogemenskapen tillämpades av Paulus. Och när han var på sin första missionsresa berättas det om hur han på varje plats insatte herdar och lärare i det bibliska ämbetet.¹⁹ I brevet till Titus uppmanar han också denne att göra vad som ännu fattas, nämligen att utse präster.²⁰ Av detta kan man med rätta dra slutsatsen att aposteln såg ämbetet som en gudomlig befallning.

Men om vi enbart hade dessa exempel utan undervisning hade vi inte haft någon klar och tydlig lära om predikoämbetet. Men nu finns en tydlig och klar undervisning av Paulus på flera ställen och även i samband med insättandet av presbytererna på Kreta, där det utförligt sägs vilka egenskaper dessa skulle ha. Samma sak skriver aposteln till Timoteus. Framför allt grundas också ämbetet i Jesu egen kallelse av apostlarna, den helige Andes gåva till dem på pingstdagen enligt Kristi löfte och missionsbefallningen av den uppståndne Frälsaren med löftet att vara med dem intill tidens ände. Apostlarna skulle alltså få efterföljare, och dessa betecknas uttryckligen som Guds gåvor till kyrkan:

¹⁷ Personen ifråga var en svensk sångerska och före detta pastor. Hon är främst känd genom det s.k. Knutbydramat, och ansågs i församlingen där vara Kristi brud. Wikipedia

¹⁸ Apg. 19:9

¹⁹ Apg. 14:23

²⁰ Tit. 1:5-7

”Och han gav några till apostlar, andra till profeter, andra till evangelister och andra till herdar och lärare, för att utrusta de heliga till att fullgöra sin tjänst att bygga upp Kristi kropp tills vi alla når fram till enheten i tron och i kunskapen om Guds Son” (Ef. 4:11-13). Så understryker exemplen den bibliska läran som finns klart begrundad på flera ställen där det undervisas om ämbetet. Det är på liknande sätt med nattvarden. Om Jesus inte hade sagt: *Gör detta*, så hade ingen kunnat fira nattvarden på nytt, utan vi hade bara kunnat se den första nattvarden som ett historiskt och enastående exempel på hur Jesus gav sin kropp och sitt blod till apostlarna. Varje lära i Skriften måste alltså grundas på klara och tydliga bibelställen och inte enbart på exempel.

11. Skilj mellan lära och annat i Skriften.

När vi studerar Skriften måste vi noga skilja mellan sådant som verkligen är lära och andra viktiga saker. Bibeln innehåller ju t.ex. många historiska berättelser som visar vad som har skett under hela frälsningshistorien. Bibeln innehåller också poetiska skildringar, psalmer och böner och en hel vishetslitteratur. Det finns också lagar om hur Israels folk skulle styras och om hur dess gudstjänst skulle vara inrättad. Så finns t.ex. en mängd kronologiska uppgifter, uppgifter om växter och djur, olika levnadssätt, berättelser om krig och fred, resor och bosättningar och olika levnadssätt. Alla dessa uppgifter finns som ett ramverk till den egentliga frälsningshistorien och den lära som Gud uppenbarar med frälsningen som huvudsyfte.

Många har då tänkt att inspirationen och ofelbarheten i Skriften endast avser just frälsningen, men att övriga fakta kan innehålla felaktigheter och vara tidsbundna. Men om vi skall hålla oss till vad Jesus och apostlarna själva lär kan det inte vara så. Den Helige Ande är Gud, och det är Han som överallt talar i Skriften. Därför håller vi fast vid att Bibelns ofelbarhet och sanning också gäller sådant som inte direkt har med frälsningen att göra. Men vi måste då komma ihåg att Bibeln talar på ett mänskligt sätt, som inte alltid är så lätt för oss att förstå eftersom vår kunskap är så begränsad. Vi känner inte till hela historien i detalj, och även de mest framstående forskare måste erkänna att vi bara känner till bråkdelar av det som verkligen har hänt i historien. När Bibeln talar om händelser som inte är kända i profanhistorien är detta inte en motsägelse eller felaktighet, vilket de moderna teologerna genast hävdar. Det är snarast så att vi om och om igen har hittat nya fakta som på ett häpnadsväckande sätt stämmer överens med vad Bibeln lär. Tag bara det märkliga fyndet av Dödahavsrurollarna, som förde bibelvetenskapen om de hittills kända handskrifterna omkring tusen år tillbaka i historien i jämförelse med de handskrifter som tidigare var kända till gamla testamentet. Och märkligt nog (för bibelkritikerna) var Jesajabokens innehåll så gott som ordagrant detsamma. Vi skall också komma ihåg att Bibeln skrivits av under alla århundraden i mängder av handskrifter, varav många fortfarande finns tillgängliga. Bland dessa cirka 5000 handskrifter finns det mindre variationer, som forskningen sysslar med för att försöka fastställa den bästa texten. Men variationerna är aldrig av den art att de berör eller ändrar någon kristen lära. Därför skall vi när det gäller den kristna läran vara positiva till handskriftsforskningen och ta del av dess resultat. Det är därför tokigt och felaktigt att t.ex. hävda att den text som Erasmus tog fram på basis av den tidens bästa handskrifter (”textus receptus”) och som användes av Luther skulle vara särskilt inspirerad. När man under senare tider har hittat många fler handskrifter skall dessa självklart också beaktas. Den text som är inspirerad av Gud är de ursprungliga hebreiska, arameiska och grekiska texterna, som dock inte är bevarade. Men vi vet att Gud har lovat att vaka över sitt ord, vilket också tydligt visar sig i den otroligt fina överensstämmelse som finns mellan alla kända handskrifter. Vi kan därför tryggt och visst förtrösta på, att den text vi genom vetenskapens hjälp har fått fram är Guds eget rena och klara ord, även om vi inte alltid vet vilken ordföljd eller exakt vilket ord som är det ursprungliga på ett visst ställe.

12. Biblisk lära skall framföras, inte åsikter.

När vi behandlar den kristna läran är det viktigt att se vad som verkligen är lära, d.v.s. biblisk undervisning i trosläran. Till denna lära hör själva läran om Bibeln och inspirationen, vilken är grunden för all annan undervisning. Den som därför ifrågasätter bibliska fakta som t.ex. att Bileams

åsna talade, bryter mot Bibelns egen lära om Skriftens inspiration och ofelbarhet. I denna mening är all biblisk undervisning också lära, på hebreiska kallad *Torah*. Om hela denna lära säger Jesus att inte en prick, inte en bokstav skall gå förlorad, vilket vi litar på. Jämför också med föregående punkt om handskrifternas tillförlitlighet.

Men lära i meningen *troslära* utgörs framför allt av sådana ställen i Bibeln som talar om Gud, skapelsen, synden, lagen, Kristi person och verk, den helige Ande, rättfärdiggörelsen, helgelsen, kyrkan, ämbetet, bönen, uppståndelsen, Kristi återkomst, domen och den eviga saligheten. Denna undervisning består av många punkter som på ett underbart sätt hänger samman. Luther säger att läran är som en gyllene ring, som är hel och obruten. Om någon del tas bort är hela ringen förstörd. Läran kan också ses som ett vackert tempel där allting är meningsfullt, viktigt och skönt. Därför är själva läran de kristnas skatt, som de skall bevara i sina lerkärl.²¹ Kristus och hans lära hör oskiljaktigt samman. Det är märkligt att Gud har gett denna skatt till syndiga människor! Men så har varit Guds vilja, och nu vill Han att detta skall förkunnas av kyrkan i hela världen till människors frälsning. Därför skall vi aldrig tala föraktfullt om sysslandet med läran eller dogmatiken som den också kallas på latin. Så är både exegetik och dogmatik nödvändiga för att rätt förstå Guds ord. Exegetiken läser och fastslår vad som verkligen står skrivet, medan dogmatiken noga sammanfattar vari den lära består som vi läser om i texten. Därför kan det aldrig finnas någon verklig motsättning mellan sund biblisk exegetik och dogmatik.

Ofta har teologer i olika kyrkor velat skilja mellan lära och åsikter (s.k. *theologoumena*²²). Tanken bakom detta har varit att man vid sidan av kyrkans fastslagna lära skulle ha rätt att ha personliga åsikter, vilka inte skall betraktas som lära, men som ändå är en slags trosutsagor. Luther vänder sig med rätta mot denna uppfattning. Det som inte är fast och visst och säkert skall inte alls föras fram i kyrkans undervisning. Antingen är det fråga om en *lära*, och då skall den föras fram i kyrkans undervisning med gudomlig auktoritet, eller så är det *inte en lära* och då skall den inte alls förkunnas. Aposteln Petrus lär detta tydligt och klart: *Om någon talar ska han tala i enlighet med Guds ord.* (1 Petr. 4:11).

Vi syftar här inte på olika exegetiska tolkningar som var för sig väl överensstämmer med själva läran. I sådana frågor kan det bland bibeltroende teologer finnas olika meningar utan att den bibliska enheten går förlorad. Saken här gäller när man i den bibliska undervisning accepterar att präster och teologer kommer med läruppfattningar som betecknas som "åsikter" men som ändå inte skall gälla som biblisk *lära*. Jag ger här ett självupplevt exempel från min brytning med Wisconsinssynoden år 1976. Man hävdade då från WELS sida att man gärna får ha *åsikten* att Kristi kropp och blod blir närvarande genom konsekrationen, bara man inte gör det till en *lära*. Detta är en synnerligen farlig och förrädisk väg att gå. Vad betyder det att ha en *åsiikt*, som inte är någon *lära*? Jo, att förkunnaren för fram något i den kristna undervisningen som inte är säkert, visst och sant. Man säger: Det är ju ingen lära, bara en åsiikt... Men därmed tar prästen eller teologen tillbaka vad han har fört fram i sin undervisning. I en av sina sista skrifter tar Luther avstånd från *theologoumenon*-begreppet. Sådana åsikter hör inte alls hemma i den kristna kyrkan. Syftet med de bibliska tolkningsprinciperna är framför allt att ha en metod som utgår från vad Bibeln själv lär. När denna används på rätt sätt har teologin sin rätta plats i kyrkan. Det är Guds heliga ord och ingenting annat som skall ljuda från alla kyrkans predikstolar och i all kyrklig undervisning från hemmets katekesundervisning till de teologiska fakulteternas undervisning.

²¹ Men denna skatt har vi i lerkärl, för att den väldiga kraften ska vara Guds och inte komma från oss (2 Kor. 4:7)

²² A theologoumenon is a theological statement or concept that lacks absolute doctrinal authority. It is commonly defined as "a theological assertion or statement not derived from divine revelation", or "a theological statement or concept in the area of individual opinion rather than of authoritative doctrine" (Collins English dictionary).

Avslutning.

Låt oss så till sist sammanfatta av de hermeneutiska bibeltolkningsprinciperna. Dessa och liknande principer var vägledande för både fornkyrkan, reformationen och ortodoxin och de praktiserades på allvar i den amerikanska konservativa lutherdomen av teologer som Walther, Hoenecke, Stöckhardt och Pieper för några generationer sedan. Det vore väl om dagens konfessionella lutheraner på nytt besinnade sig kring vikten av att låta Skriften ensam vara avgörande för den kristna läran. Ja om alla kristna sökte enighet i Skriftens lära enligt dessa principer skulle mycket av den yttre kyrkans allvarliga skada kunna botas. Ty kyrkans sanna enhet ligger inte i den yttre organisationen utan i enheten grundad på profeternas och apostlarnas lära, där Kristus själv är hörnstenen.

1. Gå till Bibeln med vördnad och bön.
2. Förvärva ordentlig bibelkunskap.
3. Jämför olika bibelställen.
4. Studera grundspråken och olika översättningar.
5. Låt skrift tolka skrift.
6. Bibelns huvudlära skall stå i centrum.
7. Skilj mellan gamla och nya förbundet
8. Undvik missriktad biblicism.
9. Varje lära i Skriften är sin egen princip.
10. Läran skall inte grundas på exempel.
11. Skilj mellan lära och annat i Skriften.
12. Biblisk lära skall framföras, inte åsikter.

*Salig är den som inte följer de gudlösas råd,
som inte går in på syndares väg och sitter bland föraktare,
utan har sin glädje i Herrens undervisning
och begrundar hans ord både dag och natt.
Han är som ett träd, planterat vid vattenbäckar,
som bär sin frukt i rätt tid och vars löv inte vissnar.
Och allt han gör, det lyckas väl.
Sådana är inte de gudlösa, de är som agnar
som skingras för vinden. Därför ska inte de gudlösa
bestå vid domen, inte syndarna i de rättfärdigas församling
Herren känner de rättfärdigas väg,
men de gudlösas väg leder till fördärvet.*

(Ps. 1)